

Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941–44.

Priručnik za čitanje grada

uredili Rena Rädle i Milovan Pisarri

Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941–44. Priručnik za čitanje grada

Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941–44.

Priručnik za čitanje grada

Impresum

Publikacija: Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941-44. Priručnik za čitanje grada

Izdavač: Milan Radanović, Juriya Gagarina 109, Beograd

Uredništvo: Milovan Pissari (Pisari), Rena Rädle (Redle)

Autori: Olga Manojlović Pintar, Milan Radanović, Milovan Pissari, Nenad

Lajbenšperger, Enzo (Enco) Traverso

Autori tekstova u apendiks: Ilija Malović, Nataša Lambić, Petar Atanacković

Prevod: Milena Popović

Lektura i korektura: Aleksa Golijanin

Grafičko oblikovanje: mkart

Štampa: Pekograf, Beograd

Tiraž: 700

Svi tekstovi su objavljeni pod licencom Autorstvo-Nekomercijalno 3.0 Srbija (CC BY-NC 3.0 RS)

Dozvoljeno je:

- deliti, umnožavati, distribuirati i javno saopštavati delo
- remiksovati i preraditi delo

Pod sledećim uslovima:

- Autorstvo: Morate da navedete ime izvornog autora na način koji je određen od strane izvornog autora ili davaoca licence (ali ne tako što ćete sugerisati da vas podržava ili odobrava vaše korišćenje dela).

- Nekomercijalno: Ne možete da koristite delo u komercijalne svrhe.

Bez uticaja na:

- Odricanje: Od svakog ugovornog uslova može da se odstupa, ako dobijete dozvolu nosioca autorskog prava.

- Javni domen: Ako je delo, u celini ili delimično, u javnom domenu, po merodavnom pravu, licenca ne može da promeni status tog dela.

- Ostala prava:

Licenca ne utiče na sledeća prava:

- Prava nastala iz zakonskih ograničenja autorskog prava;

- Moralna prava autora;

- Prava lica povezanih s delom ili s korišćenjem dela, kao što su, pravo na lični život i lični zapis ili pravo na privatnost.

Napomena

Prilikom svakog korišćenja ili distribuiranja dela, morate jasno da predložite drugima ugovorne uslove pod kojima je delo licencirano. Najbolji način je link prema ovoj internet strani:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/rs/>

Publikacija je realizovana uz podršku Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe a producirana je od strane Fonda B92 u okviru projekta „Poseta Starom sajmištu – Staze“.

www.starosajmiste.info

**POSETA
STAROM
SAJMIŠTU**

FOND B92

**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG
SOUTHEAST
EUROPE**

Skraćenice	300
Indeks mesta	302
Indeks ulica	304
Indeks fotografija	306
Biografije	308

Predgovor 6

Umesto uvoda

Enco Traverso - Istorija i sećanje: antinomski par? **10**

Nenad Lajbenšperger, Olga Manojlović Pintar,

Milovan Pisari, Milan Radanović

Mesta stradanja i antifašističke borbe u Beogradu 1941-44.

Prvi krug terora

Uspostavljanje fašističkih zakona i institucija **34**

Sedišta i zatvori okupacione uprave i kvislinškog aparata:

Stari Grad – Palilula **38**

Progon Jevreja: *Palilula – Dorćol* **84**

Antifašistički otpor

Širenje ustanka **104**

Otpor u Beogradu: *Vračar* **105**

Drugi krug terora

Logori **134**

Banjički logor i Topovske šupe: *Banjica – Voždovac* **135**

Logor na Sajmištu: *Staro sajmište – Ušće* **176**

Treći krug terora

Mere odmazde **209**

Stratišta: *Okolina Beograda* **212**

Oslobođenje Beograda

Kontinuitet borbe **230**

Borbe u centru: *Palilula – Stari Grad* **232**

Apendix:

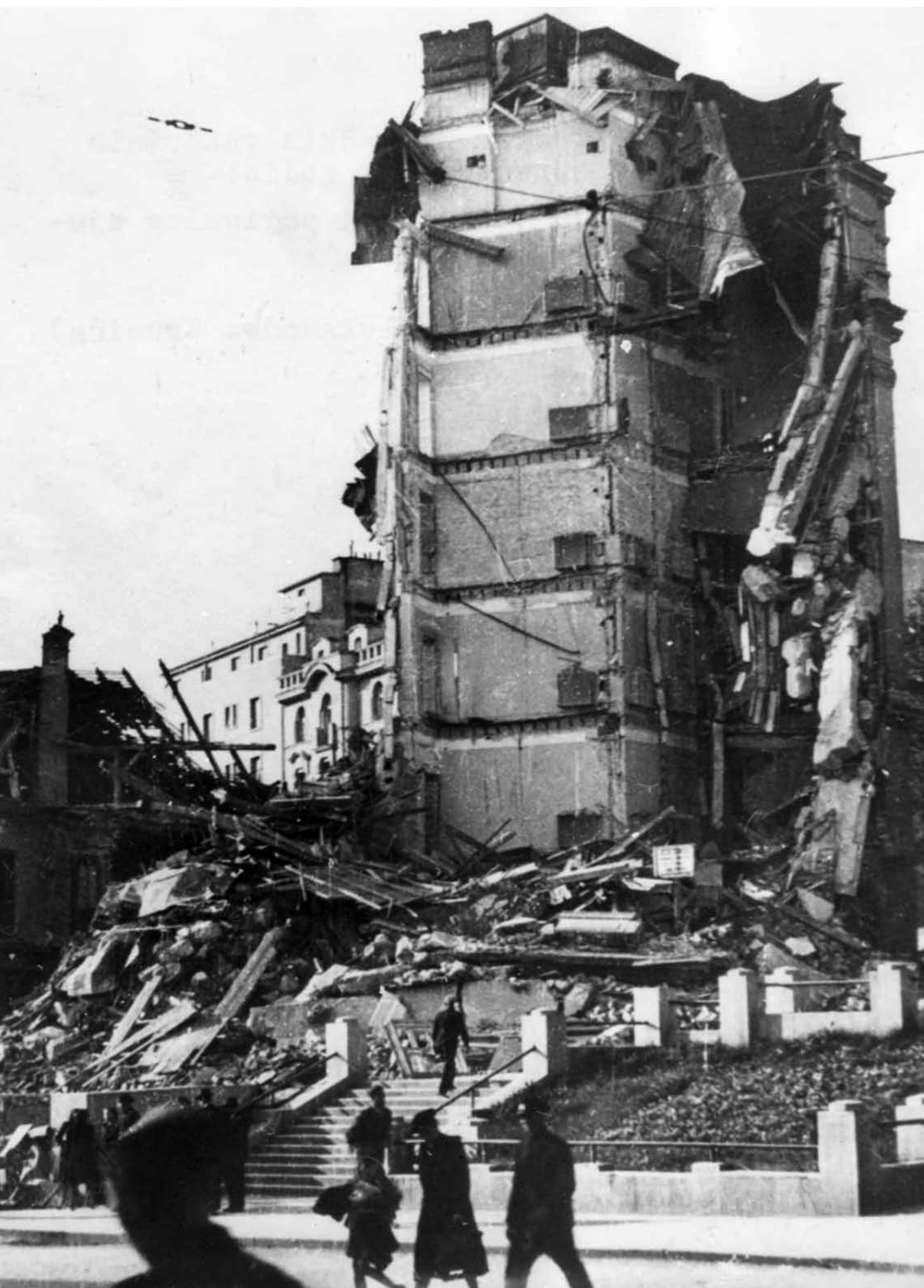
Petar Atanacković, Nataša Lambić, Ilija Malović

Osnovne odrednice o fašizmu i antifašizmu **264**

MESTA STRADANJA I ANTIFAŠISTIČKE BORBE U BEOGRADU 1941–44.

Nenad Lajbenšperger, Olga Manojlović Pintar,
Milovan Pisari, Milan Radanović

PRVI KRUG TERORA

br.1

Aprilsko bombardovanje,
1941.

Uspostavljanje fašističkih zakona i institucija

Od prvih dana okupacije u Srbiji je uspostavljen strog režim, čiji su ciljevi bili zastrašivanje stanovništva i onemogućavanje svakog vida otpora i razvoja ustaničkih aktivnosti, kao i potpuna izolacija, a zatim i uništenje celokupnog jevrejskog stanovništva. Uspostavljena organizacija vojne i civilne uprave odvijala se preko „sedam tromih vojno-političkih i ekonomskih centara nemačke moći“, čije su se ingerencije preplitale, a često i direktno sudarale. Centralnu poziciju u tom složenom aparatu je zauzimao vojni zapovednik, koji je vlast sprovodio preko oblasnih, okružnih i mesnih komandantura (feldkomandanture, krajskomandanture i ortskomandanture). Tokom 1941. godine, na mestu vojnog zapovednika su se smenjivali generali Ferster (Helmuth Förster), Šreder (Ludwig von Schröder), Dankelman (Heinrich Danckelmann), Beme (Franz Böhme) i Bader (Paul Bader).

Okupacione vlasti su već 1. maja uspostavile i civilnu upravu u Srbiji, koju je činio Savet komesara na čelu sa Milanom Aćimovićem, nekadašnjim ministrom unutrašnjih poslova u vladi Milana Stojadinovića. Indikativno je da Nemačka nije dozvolila osnivanje Ministarstva spoljnih poslova, onemogućavajući konstituisanje Srbije kao samostalnog subjekta u međunarodnim odnosima. Veoma brzo nastavio je sa radom i predratni upravni aparat organizovan kroz banovine (Dunavsku, Moravsku i Drinsku), sreska načelstva i opštinske uprave. Tokom maja meseca ponovo je uspostavljena žandarmerija i obnovljen rad sudova i poreske uprave.

Nezadovoljne širokim razvojem ustanka u Srbiji tokom leta 1941. godine, okupacione vlasti su 29. avgusta umesto Saveta komesara formirale Vladu nacionalnog spasa, na čelu sa generalom Milanom Nedićem. Sve vreme rata, kvislinška vlada je bila aktivni subjekat u sistemu represije. Donošenjem čitavog niza naredbi, dekreta, uredbi i odluka, ona je legitimisala ideologiju nacionalsocijalizma, a pružanjem policijske i vojne pomoći oružanim snagama Trećeg rajha omogućavala funkcionisanje nacističkog režima u Srbiji.

Pored ljudi koji su uzeli direktno učešće u radu kolaboracionističke vlade, posebno istaknutu ulogu i pomoć saradnji sa okupatorom su pružali Aleksandar Cincar Marković (nekadašnji ministra spoljnih poslova Kraljevine Jugoslavije i potpisnik pristupanja Jugoslavi-

Nemačka pobjednička
parada ispred Skupštine,
april 1941.

br. 2